

muk alá tartozó várak és ispánságok listáját is megtaláljuk. Második előadásában XIV. századi Vas megyei példák-
kal igazolja a honor-rendszerre vonat-
kozó elméletét (v. ö. *Történelmi Szem-
le* 24, 1981. 1— , *Századok* 116, 1982.
902—). *Feiszt György* azt vizsgálja,
hogy a XIV. században a nemzetség
tagjai közül kik és mennyi ideig töltöt-
ték be az ispáni—alispáni tisztséget
Vas megyében.

Borus József először általánosságban
szól a XIII. századi hadseregekről és
haditechnikáról, majd a magyar takti-
kát és haditechnikát mutatja be az
1278-as dürnkruti (morvamezei) ütkö-
zet, s a Kőszegiek Albert, stájer her-
ceg felett aratott 1285. évi győzelme
alapján. Megerősíti azt a többek által
is vallott nézetet, hogy a XIII. száza-
di magyar seregekben a lovagi módon
harcoló nehézfegyveresek mellett fon-
tos, nélkülözhetetlen szerep jutott a
könnyűlovás csapatoknak is.

Gerald Gänser Albert stájer herceg
1282 és 1290 közötti nyugat-magyaror-
szági harcainak szentelte előadását. El-
sősorban a Rímes krónika alapján
nagy figyelmet szentel a várostromok
technikai leírásának és az alkalmazott
ostromtechnikának.

Diether Kramer a steiermarki közép-
kori várak és erősségek lokalizálási
problémáiból kínál válogatást, *Wolff-
gang Meyer* pedig a Kőszegieknek a
mai Burgenland területére eső várépí-
téseit mutatja be a kötet legterjedel-
mesebb és gazdagon illusztrált tanul-
mányában. Magyar részről *Bariska Ist-
ván* a nemzetség Vas megyei várainak
áttekintésével teszi teljessé a képet. *Bar-
iska István* másik tanulmányában a
Kőszegieknek Kőszeg alapításában és
kiváltságainak megfogalmazásában ját-
szott szerepét vizsgálja. *Valter Ilona* a
Kőszegiek építtető és templomalapító
tevékenységét foglalta össze, kétséget
kizáróan nekik tulajdonítva Kőszegdo-
roszló és Kőszegszerdahely templomait,
lehetőségeként megemlítve még *Rech-
nitzet* és *Goberlinget*. *Deák Ernő* a nyu-
gat-magyarországi városfejlődés kezde-
teit tekinti át a városprivilegiumok
alapján a XIII—XIV. században.

Miként a sorozat többi darabja, ez a
kötet is jól szolgálja a középkori Nyu-
gat-Magyarország történelmének, em-
lékanyagának új eredményeket felmu-
tató közös kutatását és közzétételét.

Veszprémy László

DIE RITTER

Burgenländische Landesausstellung 1990.

Burg Güssing, 4. Mai—28. Oktober 1990. Katalogband
(Burgenländische Forschungen, Sonderband VIII.)

Redaktionsleiter: Oberregierungsrat Dr. Harald Prickler

(Amt der Burgenländischen Landesregierung, Eisenstadt, 1990. 338 o.)

A „Die Güssinger: Beiträge zur Ge-
schichte der Herren von Güns/Güssing
und ihrer Zeit“ c. történelmi tárgyú ta-
nulmánykötet megjelenetése után (Ei-
senstadt, 1989. Wissenschaftliche Ar-
beiten aus dem Burgenland, Heft 79.) a
burgenlandi tartományi kormányzat
igazán nagyszabású kiállítással hívta
fel magára a figyelmet. Ezúttal éppen a
Németújváriak, majd 1524-től a Bat-
thyányiak tulajdonában lévő festői vár-

kastélyban, Güssingben, azaz Németúj-
várott rendezték meg a közép-európai
lovagság történetét bemutató reprezen-
tatív kiállítást. A kiállítási tárgyak a
mai államhatároknak megfelelően
Ausztriából, Horvátországból, Magyar-
országból valamint Németországból
származnak, a kölcsönzők és a közre-
működők számát tekintve azonban nyu-
godtan mondhatjuk, hogy a kiállítás és
az azt bemutató katalóguskötet osztrák

és magyar együttműködés eredményeként jött létre. (A szponzorok felkutatása kizárólag az osztrák fél érdeme, közöttük hazai cégeket sajnos nem találunk.) A bevezetőben felsorolt tárgykölcsönző intézmények között örömmel fedezzük fel a budapesti Nemzeti Múzeumot, a Nemzeti Galériát, az Országos Levéltárat, az esztergomi Keresztény Múzeumot, a győri Xantus János Múzeumot, a soproni Szent György plébániát és a Liszt Ferenc Múzeumot, a pannonhalmi bencés levéltárat.

A témakörhöz, s egyúttal a kötethez is, jó bevezetésül szolgál *Ernst Englisch* és *Karl Vocelka* úgyesen megírt tanulmánya, amely az európai lovagságról nyújt áttekintést, bemutatja az olvasónak a lovagság-kutatás főbb irányait és szempontjait. Elfogadják François Louis Ganshof véleményét, miszerint a lovagság egyidejűleg intézmény, társadalmi csoport és a mindennapi élet legkülönbözőbb aspektusaiban jelentkező és kimutatható ideál. Helyesen hangsúlyozzák a szolgálat központi szerepét a lovagság életében, így a hűbérúr hadseregében, az egyház és a nők védemében való szolgálat jelentőségét. (A tanulmányírók figyelmét bizonyára véletlenül kerülte el az utóbbi évek legjelentősebb tanulmánykötete a lovagságról, a Howell Chickering és Thomas H. Seiler szerkesztésében megjelent *The Study of Chivalry. Resources and Approaches*. Kalamazoo, Mich. 1988.)

Teljes mértékben indokolt, hogy a kötetben nagy teret kap a magyarországi lovagkori szellemi és anyagi kultúra bemutatása. Így *Fügedi Erik* a magyarországi lovagságról elsősorban mint társadalmi csoportról ad képet, az okleveles és elbeszélő források mellett a korábbi kutatók — Kurcz Ágnes, Borosy András — eredményeit hasznosítva. *Vizkelety András* ugyanazon korszak irodalmi termését tekinti át, s kettejük tanulmányából világosan kivehetők azok a problémák és nehézségek, amelyek a hazai lovagság kutatását jellemzik, sőt bizonyos időszakokban magának a terminusnak a használatát is joggal megkérdőjelezhetővé teszik. *Kolba Judit* elsősorban a Nemzeti Múzeum gyűjteményei alapján a középkori mindennapi élet használati tárgyairól ír (gyertyatartók, ivókannák, aquamanilék, játékkockák stb.). A Szent László-ikonográfia megkerülhetetlen témáját *Kerny Terézia* értő munkája foglalja

össze. *Lóvei Pál* Zsigmond király Sárkányrendjét mutatja be, *Marosi Ernő* pedig a magyarországi vár- és kastélyépítészetet foglalja össze. *Petneki Áron* lengyelországi példákat is felhasználva a lovagi ideálok és szokások utóéletéről, elsősorban XVI—XVII. századi érdekességekről értekezik.

A hadiszolgálat témakörében tanulságos írásokban vizsgálják a szerzők a lovagság antik és koraközépkori megjelenési formáit (*Karl Kaus*), a lovagi harcmodor és fegyverzet jellemzőit (*Matthias Pfaffenbichler*), a felövezés és lovaggá ütés szertartását (*Irmtraut Lindeck-Pozza*), az ókori fegyverkovácsok teljesítményét (*Hermann Born*) valamint a XIII—XV. századi burgenlandi várépítészetet (*Wolfgang Meyer*). Az egyház szolgálatát és a vallásos mentalitás szerepét, a katona- és lovagszentek kultuszát ismét *Englisch* és *Vocelka* közös tanulmánya tárgyalja. A német nyelvű lovagi irodalom alkotásairól is képet kapunk (*Gerhard Vitorrelli*, *Gerhard J. Winkler*). *Jakob M. Perschy* tanulmánya a középkori irodalom lovagábrázolásait követve (Chretien de Troyes, Boccaccio, Chaucer stb.) már átvezet az újkorba s eljut Heimito von Doderer 1936-os lovagregényéig. Egy másik tanulmány a középkor-recepció kutatása keretében vizsgálja a lovagságról kialakított képet a felvilágosodástól egészen Umberto Eco legfrissebb bestseller könyvéig (*Markus Reisenleitner*).

Németújvár építéstörténetéről és restaurálási munkáiról, a város és vár történetéről is illő tájékoztatást kapunk *Franz Bunzl* és *Maria Draskovich* tollából.

A tudományos katalógusok műfajának megfelelően a tanulmányok után a katalógusrész következik. A tanulmányokhoz hasonlóan igényesen összeállított katalógusrészhez csak néhány apróbb megjegyzést tennénk: 197. o. Nr. 9.: hihetetlen, hogy még mindig magyar lovasnak vélik az aquileiai katedrális altemplomának egyik falfestményét. Az állítás annál is furcsább, mivel a katalógus szerzője átveszi a helyesnek tűnő datálást, amely a kereszties háborúk korára, a XII—XIII. századra teszi a kép keletkezését. A 251. o. Nr. 65.: az Admonti biblíánál joggal hiányolható a kézzirattal legutóbb monográfia keretében foglalkozó Wehli Tünde részben németül is megjelent

munkájának megemlítése. (Acta hist. art. Acad. Scient. Hung. 1977. 3—4. sz.) 329. o. Nr. 27.: A Zágrábi missalénál pedig a kézirat provenienciáját meghatározó Dobszay László nevét hiányoljuk. Legalább a Kódexek a középkori Magyarországon (Bp. 1985.) c. katalógus megfelelő tételére illet volna hivatkozni.

Sajnálatos továbbá, hogy a színes képek között a XVII. és XXXI. kép aláírása felcserélődött. (Szent István, illet-

ve Károly Róbert harcát mutatják a Képes Krónikában.)

Az igényes kiállítású, gazdagon illusztrált katalógus, s maga a kiállítás követendő példáját mutatja annak, hogy miként lehet korlátozott anyagi erőforrásokkal is egy nemzetközi témát egy adott régió keretein belül igényesen, és egyúttal a nagyközönség érdeklődését felkeltő módon bemutatni.

Veszprémy László

NICOLAE CIOBANU—ION CRISTEA—ȘTEFAN PĂSLARU (SZERK.)

LA GUERRE ET LA MONTAGNE DANS L'HISTOIRE DES ROUMAINS

(Éditions Militaires, Bucarest, 1991. 319 o.)

A Nemzetközi Hadtörténelmi Bizottság XVII. (zürichi) kollokviumára készülve a Román Haderő Hadtörténelmi és Hadelméleti Intézete a meghirdetett „Háború és hegyesség” témában „a románok történelmében” végigvezette, tanulmányok sorát készítette el és adta ki francia nyelven.

Nemcsak általában — mint romániai kiadású hadtörténelmi mű — érdemel figyelmet magyar szempontból is ez a tanulmánykötet, hanem különösen azért, mert *Ion Safta* előszava szerint „e mű főszereplői a Kárpátok és a románok” (5. o.), mivel „a románok legdicsőbb haditetteinek színhelye, függetlenségüket védve, e hegyességben volt”, mégpedig „az ókortól a második világháború végéig terjedően” (6. o.). „A román Kárpátok természetes fellegvárának megtámadására indult agresszor elleni harcot” (5. o.) a címlapon a Bécsi Képes Krónikából átvett miniatúra jeleníti meg, amely azt a történelmi eseményt ábrázolja, amikor az 1324 óta több ízben hódító támadást indító, majd vereségeit követően I. Károlynak látszólag meghódoló I. Bassarab vajda 1330. november 9—12. közt a havasalföldi Posadánál leszből megtámadja a seregei élén bevonuló magyar királyt és megsemmisítő vereséget mér rá. A képaláírás sajnálatos módon leegyszerűsítve és általánosítva, a középkori feudális összecsapást a „Románok és ma-

gyarok közti csataként” nevezi meg a helyszín és az időpont megadásával.

Átérve az egyes tanulmányokra, először *Nicolae Ciobanu* katonaföldrajzi bevezetőjét kell megemlítenünk. Ez a Keleti-, Déli- és Nyugati-Kárpátok összefoglaló leírását követően a „hegykorona” gazdasági, társadalmi és katonai jelentőségéről szól, tudományos igényű műnél szokatlanul rendkívül általánosan és túlzottan leegyszerűsítve. Mit kezdjen az érdeklődő és a témát értő olvasó olyan megfogalmazással, mint például: „A Kárpátok természetes domborzatukkal, éghajlati feltételeikkel, úthálózatuk sajátosságaival, nagy hőmérsékletkülönbségeikkel stb. alapvetően meghatározzák a harcselekményekre vonatkozó elhatározást, annak előkészítést és végrehajtását” (42. o.).

E bevezető után kronológiai sorrendben következnek további tanulmányok. Az ókorral kapcsolatosan *Mihail Zahariade* foglalta össze az elmúlt két évtizedben román részről publikált nézeteket. A Kr. e. XII—IX. századig(!) visszanyúlóan vizsgálja fel a hegyvidék hadi szerepét. Említi ugyan a hallstatti kultúrákat, a szkítákat, a szarmatákat, a hunokat és az avarokat is Erdéllyel kapcsolatosan, mégis, a hangsúlyt az észak-balkáni trákok, valamint a geták és dákok jelenlétére helyezi. A hegyvidéki harc szempontjából is *Burbista* Kr. e. 82—44 közti és *Decebal*